

Klemmende zaken

***De populatie muskusratten in ons land is in 2000 opnieuw afgenomen.
Dat is het succes van de georganiseerde muskusrattenbestrijding.***

De muskusrat is sinds de eerste vangst in 1941 in Valkenswaard sterk in aantal toegenomen. Na een top in de vangsten in 1991 van 433 duizend muskusratten, loop het aantal weer terug. In 2000 is het aantal muskusratten weer gedaald tot 277 duizend.

Planteneter

Het oorspronkelijke verspreidingsgebied van de muskusrat omvat bijna geheel Noord-Amerika. In Azië en Europa is de soort herhaaldelijk ingevoerd voor de pelsdierfokkerij. Nakomelingen van ontsnapte of losgelaten exemplaren komen thans bijna overal in de gematigde en koude streken van Eurazië voor. Soms zijn de dieren losgelaten omdat de bontprijs daalde en het niet meer lonend was de beesten te onderhouden. In België wordt het vlees van de muskusrat gegeten als waterkonijn.

Muskusratten leven bij oevers van vijvers, plassen, sloten en kanalen, in moerassen en langs langzaamstromend water. De muskusrat is in hoofdzaak een planteneter. In Nederland worden vooral gras, lisdodde, riet, biez en bieten gegeten, maar ook wel dierlijk voedsel zoals weekdieren.

Rattenvangers

Het dier wordt bestreden omdat hij waterkeringen en oevers ondergraaft en zorgt voor vrachtschade aan gewassen. Het veldwerk wordt gedaan door enkele honderden rattenvangers: ambtenaren, vrijwilligers en zogeheten premievangers. De muskusrat wordt gevangen in speciale fuiken, maar ook met klemmen, in het water en boven water. De kadavers worden vernietigd.

De bestrijding van de rat ligt in handen van diverse organisaties. In Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant, Noord- en Zuid-Holland is de bestrijding de zorg van de provincie, in Friesland, Zeeland. Limburg en Flevoland hebben de provincies de bestrijdingstaak overgedragen aan de waterschappen. In Utrecht is in samenwerking met de waterschappen een Openbaar Lichaam Muskusrattenbestrijding ingericht.

Vangsten

Sinds de provincies verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de muskusrattenbestrijding, in 1986, is het aantal muskusratten niet toegenomen, maar de populatie is nog steeds onaan-

vaardbaar groot, vindt de Landelijke Coördinatie Commissie Muskusrattenbestrijding (LCCM). In 1987 zijn er 287 duizend muskusratten gevangen, in 2000 277,5 duizend. In Friesland zijn de meeste ratten gevangen, in Noord-Holland komt nauwelijks een populatie voor.

Per velduur daalden de vangsten van 0,83 in 1987 tot 0,63 in 2000. Er zijn in 2000 dus meer uren nodig geweest om een kleiner aantal ratten te vangen. De daling van de vangsten per uur kan wijzen op een geringere populatie waarnaar het lastiger speuren is, maar ook op een minder efficiënte bestrijding. De vangst per velduur is een norm voor het effect van de bestrijding op de omvang van de populatie. Volgens een LCCM-classificatie geeft alleen een vangst van 0,25 rat per velduur een afdoende bestrijding van de muskusrattenpopulatie. Is de vangst per velduur groter dan 1,5 dan is die invloed nagenoeg nihil. Als het zo gemakkelijk is om een rat te vangen, dan lopen er blijkbaar nog te veel rond.

Ideaal biotoop

Natuurontwikkeling en natuurvriendelijk oeverbeheer bemoeilijken de rattenbestrijding. Gebieden worden onder water gezet, oevers worden minder gemaaid. Het maakt deze gebieden minder toegankelijk voor de bestrijders, de bestrijding kost meer tijd en mankracht. Natuurontwikkelingsprojecten leiden bovendien tot een verbetering van de leefomstandigheden van de rat. Moerasachtige gebieden zijn een ideaal biotoop. Het is niet uitgesloten dat de toename van geschikte natuurlijke gebieden en de inrichting van meer natuurlijke oevers een positieve invloed heeft op het voorkomen van muskusratten.

Wateroverlast

Ook nat weer en zachte winters maken het bestrijdingswerk moeilijker. De toename van de populatie in 1999 is waarschijnlijk veroorzaakt door een periode van wateroverlast aan het eind van 1998, waardoor de muskusrat op vele plaatsen door het land verspreid werd. De zachte winters van 1998–1999 en 1999–2000 betekenden bovendien in een lang voortplantingseizoen.

In 2001 heeft de muskusrattenbestrijding op sommige plaatsen enkele weken stil gelegen vanwege de mond- en klauwzeer-epidemie. De epidemie viel samen met de voortplantingsperiode en de voorjaarstrek. In deze periode kunnen de muskusratten gemakkelijk worden weggevangen. Veel meer dieren dan in andere jaren hebben de tijd gekregen zich voort te planten. De populatie zal in 2001 naar verwachting dan ook toenemen. ◀

Ronald van der Bie en Lodewijk van Duuren

Landelijk Jaarverslag 2000 muskusrattenbestrijding. Landelijke Coördinatie Commissie Muskusrattenbestrijding. ('s-Hertogenbosch 2001)

Natuurcompendium (2001): www.rivm.nl/natuurcompendium

Vangst muskusratten

